

Важливе значення також має формування правильної громадської думки щодо хворих на наркоманію, лікування і створення медико-соціальної реабілітації осіб, що допускають немедичне зловживання наркотичних засобів та психотропних речовин їх аналогів.

Примусове лікування повинно застосовуватись як альтернатива покаранню за вчинені кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотиків відносно наркозалежних осіб. Кримінально-правова сутність інституту примусового лікування від наркоманії полягає в тому, що це спеціальна форма примусових заходів медичного характеру, яка регламентує певні правообмеження і повинна застосовуватися до наркоманів, що скоїли злочин на ґрунті наркоманії, але такі заходи не є кримінальним покаранням.

Примусове лікування як інший кримінально-правовий захід в першу чергу розкриває якісну характеристику цього інституту, а саме його гуманний характер.

Лемішко Ю. Ю.

Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», асистент кафедри кримінального права

ВПЛИВ ПОГАШЕНИХ ТА ЗНЯТИХ СУДИМОСТЕЙ НА ПОСИЛЕННЯ МІРИ ПОКАРАННЯ

В абз. 3 п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання» зазначається, що при дослідженні *даних про особу винного*, суд повинен з'ясувати, окрім іншого, її минуле, а саме *наявність не знятих чи не погашених судимостей* (виділено мною – Ю. Л.), адміністративних стягнень тощо (Про практику призначення судами кримінального покарання : Постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24 жовт. 2003 р. // Вісник Верховного Суду України. 2003, № 6, с. 14). Проте судді тлумачать це роз'яснення Пленуму Верховного Суду таким чином, що при призначенні покарання як дані, що негативно характеризують особу винного, необхідно враховувати судимості, які *було погашено чи знято* в установленому законом порядку. Така судова практика призводить до обходу закритого (вичерпного) переліку обставин, які обтяжують покарання, бо і ці обставини, і дані про особу винного, незважаючи на різну назву, виконують одну й ту саму функцію – впливають на обрання судом більш суворой міри покарання в межах санкції статті Особливої частини КК (Ищенко А. В. Назначение наказания по Уголовному кодексу Российской Федерации : науч. – практ. пособие. 2002, с. 18-19; Кругликов Л. Л. Правовые средства обеспечения справедливости наказания в процессе его индивидуализации : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. 1985, с. 25). До того ж, як слушно зазначав Ю. М. Юшков ще у 1975 р. «навіть у тих випадках, коли у вироках відсутня вказівка на судимості (зняті або погашені) як на обтяжуючу відповідальність обставину, суди беруть їх до уваги і посилюють покарання»

(Юшков Ю. Н. Повторность преступлений какотягчающее ответственность обстоятельство, предусмотренное п. 1 ст. 39 УК РСФСР // Свердловский юридический институт. Сб. научн. трудов. Вып. 37. Проблемы эффективности уголовного закона. – Свердловск : СЮИ. 1975, с. 64).

Постає питання про те, чи доцільно визнавати обтяжуючою обставиною наявність у особи погашених чи знятих в установленому законом порядку судимостей? Судимість особи – це її правовий стан, створений реалізацією кримінальної відповідальності, що виникає внаслідок засудження винної особи обвинувальним вироком суду за вчинений нею злочин до покарання, який виступає підставою для державного осуду і застосування до нього передбачених законом на протязі певного, установленного законом перебігу часу, обмежень та втрат і відіграє роль сприяючого засобу для досягнення і закріплення цілей покарання (Голина В. В. Погашение и снятие судимости по советскому уголовному праву. 1979, с. 9). Серед науковців не вироблено єдиного підходу щодо оцінки судової практики врахування при призначенні покарання судимостей, які було погашено чи знято в установленому законному порядку. Наприклад, С. І. Зельдов стверджує, що з моменту погашення та зняття судимості анулюються як загальносоціальні, так і кримінально-правові її наслідки, проте водночас проголошував, що такі судимості повинні враховуватись як оцінка особи винного при обранні міри покарання злочинцю та визначенні режиму його відбування (Зельдов С. И. Институт судимости в советском уголовном праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.715. 1967, с. 13). Прибічниками цієї точки зору є також такі науковці, як О. А. Герцензон та П. С. Дагель (Герцензон А. А. Об основах уголовного законодательства Союза ССР и союзных республик. 1959, с. 59; Дагель П. Вопрос, требующий разрешения (о признании особо опасным рецидивистом) // Социалистическая законность. 1962, № 2, с. 69). Протилежної позиції дотримується В. В. Голіна. «Погашення або зняття судимості, як завершальний етап реалізації кримінальної відповідальності, – пише науковець, – повинно означати *повне і остаточне* припинення всіх обмежень і позбавлень судимості. *Погашена чи знята судимість особи не повинна породжувати правових наслідків* (виділено мною – Ю. Л.), обмежень прав і свобод людини. Така особа має право твердити, що вона є несудимого. Очевидно, що особа, судимість якої погашена або знята, в правовому сенсі вважається такою, яка раніше злочину не вчиняла, покарання не відбувала» (Голина В. В. Судимість: монографія. 2006, с. 98). В. О. Навроцький також стверджує, що врахування погашеної чи знятої в установленому законом порядку судимості при вирішенні будь-яких питань, у тому числі й при характеристиці особи, суперечить самій суті інституту припинення судимості і є неприпустимим (Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред.: М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – 4-те вид., переробл. та допов. 2007, с. 203). Найбільш аргументованою, на нашу думку, є остання точка зору. Дійсно, погашення та зняття судимості свідчить про остаточне припинення кримінально-правових відносин між особою та державою. Така судимість не утворює також

рецидив чи повторність, як форми множинності, які, у свою чергу, виступають: а) обставинами, що обтяжують покарання, чи б) кваліфікуючими (особливо кваліфікуючими) ознаками. Після погашення чи зняття судимості злочин, вчинений особою, підлягає забуттю. Відповідно, якщо особа після цього вчинить нове суспільно небезпечне діяння, то останнє буде визнаватись злочином, вчиненим вперше, а тому до неї може бути застосований судом інститут звільнення від кримінальної відповідальності (Голіна В. В. Судимість: монографія. 2006, с. 57). Звідси, незрозуміло, чому деякі науковці погоджуються із тим, що погашена чи знята судимість, не повинна тягнути за собою жодних загально-правових чи кримінально-правових наслідків, та водночас стверджують, що вона може враховуватись при призначенні судом як дані, що негативно характеризують особу винного, які в свою чергу лежать в основі посилення покарання? Що це, як не певні додаткові негативні кримінально-правові наслідки для винної особи, яка має таку судимість? До того ж, у кримінально-правовій літературі стверджувалось, що погашені та зняті судимості не наділені усім комплексом обов'язкових ознак, необхідних для включення їх у перелік обтяжуючих обставин, і в першу чергу, значущістю та стійкістю впливу на покарання (Кругликов Л. Л. Имеет ли погашенная или снятая судимости какое-либо уголовно-правовое значение? // Систематичность в уголовном праве : материалы II Рос. конгр. угол. права, 31 мая-1 июня 2007 г. / отв. ред. В. С. Комиссаров. М., 2007, с. 223).

Отже, підсумовуючі вищезазначене, ми визнаємо незаконною судову практику, відповідно до якої судимості, про які йдеться, визнаються підставами для посилення особи покарання, і вважаємо, що перелік обтяжуючих обставин цими чинниками доповнюватись не повинен.

Ігнатенко М. П.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права*

ВРАХУВАННЯ ОЦІНОЧНИХ ОЗНАК ПРИ КОНСТРУЮВАННІ САНКЦІЙ ЗЛОЧИНІВ ІЗ ПОДВІЙНОЮ ФОРМОЮ ВИНИ

Вивчення інституту кримінально-правових санкцій є частиною вирішення актуальних завдань удосконалення кримінального законодавства, слідчої та судової практики.

Кримінально-правова санкція визначає межі повноважень суду при обранні заходів кримінально-правового впливу на злочинців, а тому від чіткості її побудови залежать питання, пов'язані з індивідуалізацією покарання. Адже, неправильна побудова кримінально-правових санкцій може спричинити практику застосування необґрунтованих кримінально-правових заходів до порушника і, як наслідок, невиконання цілей покарання.